

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі
Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы

Министерство образования и науки Республики Казахстан
Национальная академия образования им. И. Алтынсарина

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДІ ДАМУДЫҢ ТҰЖЫРЫМДАМАЛЫҚ ТӘСІЛДЕРІ

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ПОДХОДЫ К РАЗВИТИЮ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

Астана
2015

Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрінің 2015 жылғы 01 маусымдағы № 348 бұйрығымен **бекітілген.**

Утверждена приказом Министра образования и науки Республики Казахстан от 01 июня 2015 года № 348.

Қазақстан Республикасында инклюзивті білім беруді дамытудың тұжырымдамалық тәсілдері. – Астана: Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2015. – 13 б.

Концептуальные подходы к развитию инклюзивного образования в Республике Казахстан. – Астана: Национальная академия образования им. И. Алтынсарина, 2015. – 13 с.

© Ы. Алтынсарин атындағы
Ұлттық білім академиясы, 2015

© Национальная академия образования
имени И. Алтынсарина, 2015.

Мазмұны

Кіріспе	4
1 Ағымдағы жағдайды талдау	5
2 Инклюзивті білім беруді дамытудың тұжырымдамалық тәсілдерінің стратегиялық бағыттары	6
3 Инклюзивті білім беруді дамытудың тұжырымдамалық тәсілдерін іске асырудың тетіктері	9
4 Тұжырымдамалық тәсілдерден күтілетін нәтижелер және іске асыру кезеңдері	10
Заңнамалық және нормативтік негіз	14

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2015 жылғы 01 маусымдағы
№ 348 бұйрығымен
бекітілген

Қазақстан Республикасында инклюзивті білім беруді дамытудың тұжырымдамалық тәсілдері

Кіріспе

Қазақстан Республикасы Президентінің «Қазақстан-2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты халқына Жолдауында білім беруді дамыту мемлекеттік саясаттың басым бағыттарының бірі болып танылады.

Білім беру саласындағы мемлекеттік саясаттың негізгі қағидаттарына баршаның сапалы білім алуға құқықтарының теңдігі; әрбір адамның зияткерлік дамуы, психикалық-физиологиялық және жеке ерекшеліктері ескеріле отырып, халықтың барлық деңгейдегі білімге қолжетімділігі жатады («Білім туралы» ҚР Заңының, 3-бабының, 1, 2-тармақтары).

Инклюзивті білім беру баршаның сапалы білімге қол жетімділігін қамтамасыз етуге бағытталған білім беру жүйесін тарату процестерінің бірі болып табылады. Ол балалардың дене, психикалық, зияткерлік, мәдени-этникалық, тілдік және басқа да ерекшеліктеріне қарамастан, сапалы білім беру ортасына айрықша білім алу қажеттіліктері бар балаларды қосуды, барлық кедергілерді жоюды, олардың сапалы білім алуы үшін және олардың әлеуметтік бейімделуін, социумге кірігуін көздейді.

Өткен жүзжылдықтың аяғынан бастап инклюзивті білім беруді дамыту әлемнің көптеген: АҚШ, Ұлыбритания, Дания, Испания, Финляндия, Германия, Италия, Австралия және т.б. елдерінде білім беру саясатының жетекші бағдарына айналды. Осы елдерде балалардың дамуы мен әлеуметтік бейімделуі үшін тиісті психологиялық-педагогикалық жағдай жасалған жалпы білім беру ұйымдарында психикалық және дене бұзылыстары бар, дамуында артта қалушылығы бар балалар қалыпты дамыған құрдастарымен бірге табысты білім алуда.

Инклюзивті білім беруді дамытудың тұжырымдамалық тәсілдері адам құқығы саласындағы негіз болатын халықаралық құжаттарға сәйкес әзірленген және әлемдік үрдістерді, білім беру саласындағы әлемдік практиканың жетістіктерін және қазақстандық білім беру жүйесін дамытудың басым міндеттерін ескеріп әзірленген.

1. Ағымдағы жағдайды талдау

1. Инклюзивті білім беруді енгізу

Бүгінгі таңда инклюзивті білім беру басымдық танытуда Қазақстанда басқа санаттағы оқушылармен бірге білім аруды және тең қолжетімділікті көздейтін мүмкіндіктері шектеулі адамдарға қатысты.

2015 жылы туылғаннан 18 жасқа дейінгі 141 952 мүмкіндіктері шектеулі балалар немесе жалпы бала санының 2,8%-ы анықталды. Оның ішінде мектеп жасында - 94 266 бала. Анықталған мүмкіндіктері шектеулі балалар 7-12% әлемдік көрсеткішпен салыстырғанда 2,8%-ды құрайды.

Қазіргі уақытта 27% мүмкіндіктері шектеулі балаларды инклюзивті оқыту үшін 30,5% мектепте жағдай жасалған.

Жоғары оқу орындарындағы мүмкіндіктері шектеулі студенттер саны 570-ті құрайды. Оның ішінде 1-топ мүгедектігімен - 16 адам, 2-топта – 88 адам, 3-топта 466 адам бар.

Жоғары білім алуға мүгедектердің құқығын қамтамасыз ету бойынша ҚР Үкіметінің 2012 жылғы 28 ақпандағы №26 қаулысына сәйкес жоғары оқу орнына қабылдау квотасы бекітілген (*2012 жылдан бастап мүгедектерге арналған квота көлемі 1%, бұрын – 0,5%*).

Қазіргі кезде Қазақстанда инклюзивті білім беру жүйесін құрудың белгілі бір модельдері мен жинақталған тәжірибесі бар.

2. Талаптар мен артықшылықтар

Әлемдік тәжірибеде инклюзивті білім беру ерекше оқытуды қажет ететін адамдарды оқыту мен тәрбиелеуде жеке тәсіл арқылы іске асырылуда.

Ерекше оқытуды қажет ететін балаларға мыналар жатады:

- мүмкіндіктері шектеулі балалар;
- мигранттардың, оралмандардың, босқындардың, саны аз ұлттар отбасыларынан шыққан балалар;
- қоғамда әлеуметтік бейімделуде қиындықтары бар балалар (жетім балалар, виктимді балалар, девиантты мінез-құлықты балалар, әлеуметтік-экономикалық және әлеуметтік-психологиялық мәртебесі төмен отбасынан шыққан балалар).

Бірқатар елдерде енгізілген инклюзивті білім, ең алдымен Финляндияда келесідей қағидаттарға негізделеді: адам құндылығы оның қабілеттері мен жетістіктеріне байланысты емес, әр адам сезінуге және ойлауға қабілетті, әр адам қатынасуға және танымды болуға құқылы, барлық адамдар бір-біріне мұқтаж, нағыз білім шынайы өзара қатынас мәнмәтінінде іске асырылуы мүмкін, барлығы қолдау мен достыққа мұқтаж.

Жүргізілген талдау инклюзивті білім берудің қазақстандық моделі әлемдік тәжірибеге және осы саладағы ережелерге толық дәрежеде сәйкес емес екенін көрсетті. Инклюзивті білім беруді мүмкіндіктері шектеулі балаларды оқыту нысанында қабылдау барлық санаттағы ерекше оқытуды қажет ететін балаларға жалпы білім беру бағдарламасының қол жетімділігін қамтамасыз ететін білім беру ұйымдарының мүмкіндіктерін шектейді.

Қазақстандық білім беру жүйесінде:

- әрбір білім алушының тұлғалық даму траекториясына, даралап оқыту әдістеріне негізделген дербес оқытуды, оны психологиялық-педагогикалық қолдауды және әлеуметтік бейімдеуді қамтамасыз ететін инклюзивті білім берудің моделі жасалмаған;

- білім берудің икемді, бейімделген оқу бағдарламалары әзірленбеген;

- жалпы білім беретін ұйымдарда инклюзивті білім беру үшін кадрлар мен оқу-әдістемелік база жеткіліксіз;

- оқыту сапасын мониторингілеу мен бағалау іске асырылмайды, балалардың білімдері мен дағдыларын критериалды бағалау индикаторлары жоқ;

- ерте кәсіптік бағдарлау, ерекше оқытуды қажет ететін балаларды кәсіпалды және кәсіби даярлау шарттары жеткіліксіз құрылған;

- мектепке дейінгі, орта, техникалық және кәсіптік, жоғары білім беру бағдарламаларының бірізділігі мен сабақтастығында, мүмкіндіктері шектеулі балаларды жұмысқа орналастыруда жүйелі ықпалдастық жоқ;

- балалардың психикалық және дене даму ауытқуларын ерте айқындау және оларды түзету аса өзекті проблема болып қалуда;

- балалардағы моральдық-психологиялық және әлеуметтік тұрғыда туындайтын проблемаларды жою бойынша алдын алу шаралары жеткіліксіз қолданылады;

- инклюзивті білім беруді ақпараттық-кеңес беру тұрғысында қолдау әлсіз ұйымдастырылған.

Осының бәрі төмендегідей проблемаларға әкеліп соғады:

- көптеген балалардың білім алу қажеттіліктері жеткіліксіз қамтамасыз етілген, нәтижесінде олардың әлеуетті мүмкіндіктері толық жүзеге асырылмаған;

- халықаралық TIMSS, PISA, PIRS зерттеулеріндегі қазақстандық оқушылардың көрсеткіштері қанағаттанарлықсыз деңгейде;

- әлеуметтік бейімдеудің жеткіліксіздігі салдарынан девиантты мінез-құлықты балалардың саны көбеюде, балалар арасындағы қылмыс, суицид құбылыстары азаймай отыр;

- түлектердің функционалдық сауаттылығы төмен қалыптасқан, жұмысқа орналаса алмайды, қатер тобына түседі.

2. Инклюзивті білім беруді дамытудың тұжырымдамалық тәсілдерінің стратегиялық бағыттары

Keң мағынадағы инклюзивті білім беру – кедергілерді жоюға және оқыту процесіне ерекше оқытуды қажет ететін барлық адамдарды қосу мен сапалы білімге тең қолжетімділікті қамтамасыз ету мақсатында оларды әлеуметтік бейімдеуге бағытталған білім беру процесі.

Инклюзивті білім берудің дамуы инклюзивті саясат пен тәжірибені жетілдіруге және инклюзивті құндылықтарды жүйе деңгейіне толық, сондай-ақ

олардың жеке институттары деңгейіне ендірісіз мүмкін емес. Инклюзивті білім беру әр адамды түрлі жолдармен белсенді инклюзиялауды, дербестендірілген ықпалды және ерекше оқытуды қажет ететін тұлғаларға білім беру процесіндегі кедергілерді жою негізінде оқыту мен оқу ортасын жетілдіру арқылы тең мүмкіндіктер жасауды көздейді.

Осыған байланысты инклюзивті білім беру түбегейлі өзгерістер жасауға және білім беру мақсатын қайта бағдарлауға ықпал ететін инновациялық процестердің «кристалдану орталығы» болуы тиіс.

Мектепке дейінгі, жалпы орта, кәсіптік және қосымша білім беру жүйесінде қағидаттық өзгерістерді айқындай отырып, *инклюзивті білім берудің мынадай стратегиялық бағыттарын* көрсетуге болады:

- инклюзивті білім беруді дамытуға арналған жағымды жағдайларды қамтамасыз ететін институционалдық ортаны жетілдіру;
- ерекше оқытуды қажет ететін адамдарға сапалы білім берудің қол жетімділігін қамтамасыз етудің ғылыми-педагогикалық, кадрлық және оқу-әдістемелік әлеуетін нығайтудың негіздерін әзірлеу;
- мектепке дейінгі жастағы балаларға ерте бастан диагностика жасау және түзету-педагогикалық қолдау жүйесін дамыту;
- мүмкіндіктері шектеулі тұлғаларды кәсіби-еңбекке даярлауға қажетті жағдай туғызу;
- инклюзивті білім беруді дамытудың теориялық және әдістемелік мәселелері бойынша ғылыми зерттеулер жүргізу.

2. Инклюзивті білім беруді дамытудың мақсаты, негізгі міндеттері, қағидаттары, тетіктері және шарттары:

Инклюзивті білім беруді дамытудың мақсаты - барлық категориядағы тұлғалардың сапалы білім алуға тең құқығын жүзеге асыру.

Инклюзивті білім беруді дамытудың негізгі міндеттері:

- инклюзивті білім беруді дамытудың нормативтік-құқықтық және ұйымдастырушылық-экономикалық негіздері мен тетіктерін жетілдіру;
- инклюзивті білім беруді дамытудың әдіснамалық, оқу-әдістемелік негіздерін жетілдіру (оқу жоспарлары мен оқу бағдарламаларын, оқулықтарды, оқу-әдістемелік кешендерді бейімдеу және модификациялау, оқу жетістіктерін бағалаудың критериалдық жүйесін ендіру);
- білім алушылар өздерін мектеп қоғамының белсенді мүшесі есебінде сезінетіндей, өзін-өзі жоғары бағалайтындай, оқуға ынтасы артатындай және әлеуметтенетіндей дербестендірілген түзету-педагогикалық және әлеуметтік-психологиялық қолдау көрсету, қолайлы білім беру ортасын жасау;
- «кедергісіз қолжетімді орта» құру және білім алушыларды компенсаторлық құралдарымен қамтамасыз ету;
- инклюзивті білім беруді жүзеге асыратын ұйымдарды кадрлық қамтамасыз етуді жақсарту;
- ерекше оқытуды қажет ететін тұлғалардың техникалық және кәсіптік, жоғары білім деңгейлерінде білім алуын жалғастыруына және болашақта кәсіпті игеруіне жағдай туғызу;

- инклюзивті білім беру саласында қолданбалы ғылыми зерттеулер жүргізу.

3. Инклюзивті білім беруді дамыту қағидаттары:

- инклюзивті білім берудің жүйелілігі мен үздіксіздігі;
- ерекше оқытуды қажет ететін балаларды уақытылы (ерте жастан) анықтауды қамтамасыз ету және алдын алу, педагогикалық-түзету шараларын деркезінде қолдану;

- білім беру модельдерінің бейімділігі және әр оқушының ерекшеліктеріне, қажеттіліктері мен мүмкіндіктеріне сәйкес оны жеке оқыту мен дамыту;

- еріктілік және ерекше оқытуды қажет ететін тұлғалардың жеке бейімділіктері мен ерекшеліктерін ескере отырып білім беру ұйымдарын таңдау құқығы;

- білім беру ортасының ерекше оқытуды қажет ететін барлық тұлғалар және олардың ата-аналары үшін қолжетімділігі, ашықтығы;

- кешенді медициналық, әлеуметтік және білім беру қызметтерінің үйлесімділігі мен түрлі ведомстволар, әлеуметтік институттар, қоғамдық және ата-аналар ұйымдарының өзара іс-қимылы арқылы кешенді ықпал және әлеуметтік серіктестік, тәртіпаралық өзара әрекет;

- мүгедектік немесе басқа да даму ерекшеліктері «тасымалдаушы проблема» болып қарастырылмайтын адамның шектеулі мүмкіндіктеріне әлеуметтік ықпал;

- денсаулығы мен әлеуетті мүмкіндігіне сүйене отырып, тұлғалардың даму проблемаларынан арылуды қарастыратын инклюзивті білім берудің түзетедамытушылық және әлеуметтік-бейімдеушілік бағыттылығы.

4. Инклюзивті білім берудің тиімділігін бағалау индикаторы

«Орта сапасы» - инклюзивті білім беруге барлық қажетті жағдайларды жасаған ұйымдардың жалпы білім беру ұйымдарының жалпы санынан үлесі, бұл көрсеткішті білім берудің түрлі деңгейлері тұрғысында бөлек қолданылуға болады. Аталған индикаторда кедергісіз орта сапасының көрсеткіштері, инфрақұрылым қолжетімділігі, әлеуметтік және психологиялық-педагогикалық қолдау, білім беру бағдарламаларының бейімділігі және бағалау жүйесі, тең құқылы қарым-қатынас атмосферасы қамтылады;

«Қамту сапасы» - білім берудің әртүрлі деңгейі және ерекше оқытуды қажет ететін адамдардың түрлі категориялары (мүмкіндіктері шектеулі, оралмандар, жетімдер және басқа категориядағы адамдар) бойынша ерекше оқытуды қажет ететін тұлғалардың жалпы санындағы инклюзивті біліммен қамтылған тұлғалар санының үлесі;

«Қосу деңгейі» - ерекше оқытуды қажет ететін тұлғалардың және олардың өкілетті өкілдерінің білім беру қызметтерін сапалы ұсыну және жалпы білім беру ұйымдарында олардың қажеттіліктерін ескеру деңгейімен қанағаттану дәрежесін шамалау;

«Қолайлы жағдай жасау деңгейі» - бейімделген, қолайлы білім беру кеңістігін қалыптастыру, кемсітушілікке, бөлектеуге жол бермеу бойынша шаралар қолдану, білім алуға қатысушылар арасында келіспеушіліктерді

болдырмау; қоғам мен ата-аналар комитеті арасындағы мониторинг жүргізу мен бағалаудың транспаренттілігін қамтамасыз ету; қолайлы оқыту ортасын жасау деңгейін сұрау салу, сауалнама жүргізу тәсілімен зерделеу.

3. Инклюзивті білім беруді дамытудың тұжырымдамалық тәсілдерін іске асыру тетіктері

1. Әдіснамалық және оқу-әдістемелік қамтамасыз ету:

- мүмкіндіктері шектеулі балаларды инклюзивті және кіріктіріп оқытудың әдіснамалық және оқу-әдістемелік негіздерін әзірлеуді, ерекше оқытуды қажет ететін тұлғаларды жалпы білім беру процесіне қосу аясында оларды әлеуметтік-педагогикалық және психологиялық-педагогикалық қолдауды ұйымдастыруды;

- ерекше оқытуды қажет ететін оқушыларға оқу жоспарларын, оқу бағдарламаларын бейімдеуді (білім алушылардың дайындық деңгейіне қойылатын талаптарды, базалық пәндер бойынша оқытудың пәндік нәтижелері мен дағдыларын, оқу процесін ұйымдастыру шарттарына қойылатын талаптарды);

- ерекше оқытуды қажет ететін балаларды оқыту нәтижелерін мониторингілеу және бағалау жүйесін әзірлеуді, инклюзивті білім беру шарттарына баланың оқу жетістігін критериалды бағалауды бейімдеуді;

- үйден оқыту сапасын бағалау жүйесін әзірлеуді;

- ерекше оқытуды қажет ететін тұлғаларды оқыту шарттарына типтік оқу жоспарлары мен техникалық және кәсіптік білім беру бағдарламаларын бейімдеуді көздейді.

2. Кадрлық қамтамасыз ету:

- инклюзивті тәжірибені іске асырушы ұйымдардағы қызмет шарттарына педагогтардың дайындығын қамтамасыз ету;

- педагогикалық мамандықтары бар жоғары, техникалық және кәсіптік білім беретін оқу жоспарына «Инклюзивті білім беру» және «Арнайы педагогика негіздері» пәндерін қосуды;

- инклюзивті білім беруді жүзеге асыратын ұйымдарға арналған педагог кадрлардың, оның ішінде мектепке дейінгі ұйымдардың ерте жастағы балалары үшін дефектолог-мұғалімдер мен педагогтардың біліктілігін арттыру және қайта даярлау бағдарламасын жетілдіруді;

- ЖОО-да мүгедектерге білім беру процесін психологиялық-педагогикалық қолдау мақсатында штаттық қызметкерлерді: тьюторды, арнайы психологты, сурдоаудармашыны қосатын арнайы құрылымдық бөлім құруды көздейді.

3. Материалдық-техникалық қамтамасыз ету:

- инклюзивті білім беруді жүзеге асыратын жалпы білім беретін метептердегі материалдық-техникалық базаны арнайы оқу-әдістемелік, техникалық көмекші компенсаторлық құралдармен қамтамасыз ету және қолжетімді «кедергісіз орта» құру есебінен нығайту механизмдерін игеруді;

- білім беру ұйымдарын және жоғары оқу орындарын білім беру

бағдарламаларын меңгеру тиімділігін көтеретін көмекші техникалық құралдармен (тифло-, сурдо-және т.б. техникалар) қамтамасыз етуге және мүгедектерге арналған оқу кабинеттері мен аудиториялардағы арнайы орындардың болуына қойылатын талаптарды әзірлеуді көздейді.

4. Инклюзивті білім беруді дамытуды ақпараттық қамтамасыз ету:

- қоғамды, үкіметтік емес ұйымдарды тарту арқылы ерекше қажеттіліктері бар тұлғаларға қоғамның толеранттық қарым-қатынасын қалыптастыруды, сондай-ақ балалар құқығын қорғауға бағытталған бағдарламаларды жергілікті атқарушы органдармен әзірлеуді көздейді ;

- әр білім алушының компенсаторлық техникалық және көмекші құралдарға ерекше білім алу, әлеуметтік, оңалту мұқтаждықтары, қажеттіліктері мен барлық білім беру деңгейлерінде көрсетілетін түзету-педагогикалық қолдау түрлері мен көлемі туралы мәліметтері көрсетілуі тиіс мүмкіндіктері шектеулі балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық қолдау жүйесін ақпараттандырудың техникалық-экономикалық негізін әзірлеуді көздейді;

5. Жүзеге асырудың негізгі шарттары:

- нормативтік-құқықтық негіздерді жетілдіру;
- ғылыми, оқу-әдістемелік, кадрлық, қаржылық-экономикалық және басқа да ресурстардың шоғырлануы;

- әлеуметтік-педагогикалық шарттарды құру;

- ерекше қажеттіліктері бар тұлғаларды әлеуметтік бейімдеуге және кәсіби бағдарлау мен өзін-өзі дамытуға жағдай жасау;

- балалардың жеке мүмкіндіктері мен білім алу қажеттіліктерін ескере отырып, ақпараттық коммуникативтік технологияларды пайдалануды қамтамасыз ететін интерактивті оқыту.

4. Инклюзивті білім беруді дамытудың тұжырымдамалық тәсілдерін іске асырудың күтілетін нәтижелері және кезеңдері

Тұжырымдамалық тәсілдер Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасына сәйкес инклюзивті білім беруді дамытудың жоғары көрсеткіштеріне жетуге, барлық адамдардың сапалы білім алуына толыққанды тең қолжетімділігін қамтамасыз етуге, инклюзивті үдеріспен қоғамның қанағаттануына, мүмкіндіктері шектеулі тұлғаларды толерантты қарым-қатынас қалыптастыруға; инклюзивті білім беруді ресурстық қамтамасыз етуге, нормативтік-құқықтық және ұйымдастырушылық-экономикалық негіздерін қамсыздандыруға мүмкіндік береді.

1. Ерекше оқытуды қажет ететін тұлғаларды жалпы білім беру үдерісіне қосу үшін келесідей жағдайлар жасалатын болады:

- ерекше оқытуды қажет ететін балаларды ерте айқындау жүйесін құру және оларға психологиялық-медициналық-педагогикалық кеңес беру жүйесін, психологиялық-педагогикалық түзеу кабинеттерін, оңалту орталықтарын және

басқа да білім беру ұйымдарын, әлеуметтік қорғау мен денсаулық сақтауды дамыту арқылы уақтылы кешенді қолдау мен көмек көрсету;

- ерекше оқытуды қажет ететін тұлғалардың дағдыларын, оқу жетістіктерін және жалпы білім беру жүйесіне дайындық дәрежесін бақылау құралдарын әзірлеу;

- жеке оқу бағдарламасын дайындау әдістемесін әзірлеу;

- ерекше оқытуды қажет ететін тұлғаларға арналған жоғары білім беру бағдарламаларын әзірлеу;

- оқуды аяқтағаны туралы икемді деңгейлік құжат жасау (аттестат, диплом);

- білім берудің барлық деңгейлерінде «кедергісіз» орта құру, білім беру ұйымдарын материалдық-техникалық жабдықтау және ерекше оқытуды қажет ететін тұлғаларды білім берудің көмекші техникалық құралдарымен қамтамасыз ету;

- жалпы білім беретін оқу мекемелеріндегі ерекше оқытуды қажет ететін тұлғаларды кешенді (әлеуметтік және медициналық-психологиялық-педагогикалық) қолдау қызметін ұйымдастыру;

- арнайы білім беру ұйымдарының, басқа да мемлекеттік және қоғамдық ұйымдардың әлеуетін қолдану арқылы инклюзивті білім беруді қамтамасыз ету бойынша түрлі деңгейдегі ресурстық орталықтар жүйесін құру;

- жалпы білім беру жүйесінде ерекше оқытуды қажет ететін тұлғаларды ерте кәсіби бағдарлауға, мамандық алды және мамандыққа даярлауға арналған жағдайларды қамтамасыз ету;

- инклюзивті білім беру процесіне ата-аналарды, сарапшылар қауымдастығын және қоғамдық ұйымдарды тарту.

2. Кадрларды даярлау жүйесін жетілдіру

Инклюзивті білім беру жүйесіндегі педагог кадрларды даярлау, олардың біліктілігін арттыру және қайта даярлау мыналарды қамтитын болады:

- жоғары және кәсіби білім беретін барлық педагогикалық мамандықтардың оқу жоспарына арнайы пәндер қосу жолымен институттар мен колледждердегі барлық мұғалімдер мен тәрбиешілерді ерекше оқытуды қажет ететін тұлғаларды оқытудың дағдылары мен тәсілдеріне даярлау және оқыту;

- инклюзивті білім беруді ұйымдастыру және ерекше оқытуды қажет ететін тұлғалармен жұмыс жүргізу мәселелері бойынша жалпы білім беру ұйымдарындағы барлық басқарушы қызметкерлерді, педагогтарды және мамандарды (педагог-психологтарды, педагог-дефектологтарды, әлеуметтік педагогтарды) кезең-кезеңмен қайта даярлау;

- инклюзивті білім беруді жүзеге асыру мәселелері бойынша білім беру ұйымдарындағы педагог қызметкерлердің біліктілігін, ерекше оқытуды қажет ететін тұлғалармен жұмыс әдістерін, кемсітушілікті жою және жағымсыз жағдайларды шешу, адам құқығы негіздерін зерделеу дағдыларын арттыру.

3. Ғылыми және оқу-әдістемелік қолдау:

- жалпы білім беру ортасына ерекше оқытуды қажет ететін тұлғаларды

қосудың вариативті үлгілерін әзірлеу және эксперименттік түрде ендіру;

- инклюзивті білім беруде инновациялық үлгілерді, оқыту әдістері мен технологияларды қолдану, халықаралық озық тәжірибені зерделеу және қолдану;

- білім беру жүйесінде инклюзивтік процестердің тиімділік критерилерін әзірлеу;

- оқушылар білімін бағалаудың икемді (бейімделген) критерилерін және инклюзивті білім беру жүйесінде қолданылатын икемді (бейімделген) жалпы білім беретін оқу бағдарламалар мен жалпы білім беру стандартын әзірлеу;

- ерекше оқытуды қажет ететін білім алушылардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып жеке оқу бағдарламалар әзірлеу мен бағалаудың икемді критерилерін қолдану бойынша және ерекше оқытуды қажет ететін тұлғаларды психологиялық-педагогикалық қолдау, әлеуметтік оңалту бойынша әдістемелік ұсынымдар, оқу-әдістемелік құралдар жасау.

4. Іске асыру кезеңдері

Бірінші кезең - 2014-2015 жылдар

- инклюзивті білім беруді дамытудың отандық және шетелдік тәжірибесін зерделеу;

- инклюзивті білім беру жүйесін дамытуды ресурстық қамтамасыз етудің нормативтік-құқықтық және ұйымдастырушылық-экономикалық негіздерін жетілдіру;

- бастауыш білім мазмұнының жаңартылуын ескере отырып, ерекше оқытуды қажет ететін адамдарды жалпы білім беру ортасына қосудың вариативті модельдерін апробациялау бойынша экспериментальдық алаң – ресурстық орталықтар құру;

- инклюзивті білім беру саласында әлеуметтік және қолданбалы зерттеулер жүргізу;

- инклюзивті педагогика қағидаттарын және білім беру практикасына ендіру жүйесін әзірлеу;

- ерте диагностикалау және ерте жастағы балаларды түзету-педагогикалық қолдау тәсілдері мен әдістерін әзірлеу;

- мүмкіндіктері шектеулі оқушылардың оқу жетістіктерін критериалды бағалау жүйесін әзірлеу;

- инклюзивті білім беруді ендіру мәселелері бойынша республикалық және өңірлік ғылыми-практикалық семинарлар өткізу;

- медиажоспарларды, ақпараттық қолдауды және мүмкіндіктері шектеулі тұлғаларға қоғамның толерантты қарым-қатынасын қалыптастырудың кешенді бағдарламасын іске асыру.

Екінші кезең– 2016- 2017 жылдар:

- ерекше оқытуды қажет ететін балаларды мектепке қабылдау дайындығын бағалау индикаторларын әзірлеу және ендіру;

- ерекше оқытуды қажет ететін тұлғаларды жалпы білім беру процесіне қосу модельдерін әзірлеу және апробациялау;

- білім беру ортасын бейімдеу мен жеке жоспарларды, оқу

бағдарламаларды және ерекше оқытуды қажет ететін оқушылардың оқу жетістіктерін бағалаудың икемді жүйесін қосатын оқушыларды қолдау жүйесін құру;

- оқу жоспарларына «Арнайы педагогика негіздері», «Инклюзивті білім беру» пәндерін қосу арқылы педагогтарды даярлау мен біліктілігін арттырудың типтік оқу жоспарларын және бағдарламаларын әзірлеу;

- әлеуметтік қорғалмаған отбасынан шыққан оқушылар мен мүмкіндіктері шектеулі балаларға арналған қосымша білім беру ұйымдарының қолжетімділігін қамтамасыз ету бойынша шараларды іске асыру.

Үшінші кезең - 2018-2020 жылдар:

- барлық мектепке дейінгі және орта білім беру ұйымдарында инклюзивті білім берудің ұлттық модельдерін кешенді ендіру;

- инклюзивті білім беру бағдарламаларын техникалық және кәсіби, жоғары білім беру деңгейлерінде жүзеге асыру;

- алдағы уақытта жұмыспен қамтылуын ескере отырып мүмкіндіктері шектеулі адамдардың біліктілігін арттыру және қайта даярлау жүйесін ендіру.

5. Инклюзивті білім беруді мониторингілеу:

- бірыңғай және сәйкес қағидаттар, сапалық және сандық көрсеткіштер мен тәртіп негізінде инклюзивті білім беруге мониторинг жүргізу және оның тиімділігін бағалау.

Заңнамалық және нормативтік негіз

«Білім туралы» ҚР-ның 2007 жылғы 27 шілдедегі № 319-III Заңы.

«Бала құқықтары туралы» Конвенция БҰҰ-ның Бас Ассамблеясымен 20.11.1989 ж. қабылданған. ҚР Жоғарғы Кеңесінің 1994 жылдың 8 маусымындағы №77 қаулысымен ратификацияланған.

«Мүгедектер құқықтары туралы» Конвенция – БҰҰ – 2007 жылдың 30 наурызы.

Мұқтаждықтары ерекше тұлғаларға білім берудегі Саламанка Декларациясы мен іс-әрекеттердің Шеңбері: Мұқтаждықтары ерекше тұлғаларға білім беру туралы дүниежүзілік конференция – Испания – 1994 ж.

«Қазақстан Республикасындағы бала құқықтары туралы» ҚР-ның 2002 жылғы 8 тамыздағы № 345 Заңы.

«Мүмкіндіктері шектеулі балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзетудегі қолдау туралы» ҚР-ның 2002 жылғы 11 маусымдағы № 343 Заңы.

«Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы» ҚР Президентінің 2010 жылғы 7 желтоқсандағы №1118 Жарғысы.

«Білім беру ұйымдарына қойылатын санитарлық-эпидемиялық талаптар» Санитарлық талаптар ҚР Ұлттық экономика министрлігінің 2014 жылғы 29 желтоқсанда № 179 бұйрығы (Қазақстан Республикасы нормативтік құқықтық актілерді мемлекеттік тіркеу тізілімінде 2015 жылғы 17 ақпанда № 10275 болып тіркелді).

«Мүгедектердің өмір сапасын жақсарту жөніндегі ұлттық жоспар» ҚР Үкіметінің 2012 жылғы 16 қаңтардағы № 64 Қаулысы.

«Орта білім берудің (бастауыш, негізгі орта, жалпы орта білім беру) мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты» ҚР Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы №1080 Қаулысы.

Содержание

Введение	16
1 Анализ текущей ситуации	17
2 Стратегические направления концептуальных подходов к развитию инклюзивного образования	18
3 Механизмы реализации концептуальных подходов к развитию инклюзивного образования	21
4 Ожидаемые результаты и этапы реализации концептуальных подходов	23
Законодательная и нормативная основа	26

Утверждены
приказом Министра образования
и науки Республики Казахстан
от «01» июня 2015 года № 348

Концептуальные подходы к развитию инклюзивного образования в Республике Казахстан

Введение

В Послании Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева народу Казахстана «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства» развитие системы образования признано одним из важнейших приоритетов государственной политики.

К основным принципам государственной политики в области образования относятся равенство прав всех на получение качественного образования и доступность образования всех уровней для населения с учетом интеллектуального развития, психофизиологических и индивидуальных особенностей каждого гражданина (пункты 1, 2 статьи 3 Закона РК «Об образовании»).

Инклюзивное образование является одним из процессов трансформации системы образования, ориентированным на формирование условий доступности качественного образования для всех. Инклюзивное образование предполагает включение детей с особыми образовательными потребностями независимо от их физических, психических, интеллектуальных, культурно-этнических, языковых и иных особенностей в общеобразовательную среду, устранение всех барьеров для получения качественного образования, социальной адаптации и интеграции в социуме.

Развитие инклюзивного образования с конца прошедшего столетия стало ведущим ориентиром образовательной политики многих развитых стран мира: США, Великобритании, Дании, Испании, Финляндии, Германии, Италии, Австралии и др. Дети с психофизическими нарушениями и отставаниями в развитии в этих странах успешно обучаются совместно с нормальными сверстниками в общеобразовательных организациях, в которых для их развития и социальной адаптации созданы соответствующие психолого-педагогические условия.

Концептуальные подходы к развитию инклюзивного образования разработаны согласно основополагающим международным документам в области прав человека, с учетом тенденций и достижений мировой практики в сфере образования и приоритетных задач развития казахстанской системы образования.

1. Анализ текущей ситуации

1. Внедрение инклюзивного образования

В Казахстане доминирует инклюзивное образование в отношении лиц с ограниченными возможностями, предусматривающее совместное обучение и равный доступ с иными категориями обучающихся.

В 2015 году выявлено 141952 детей с ограниченными возможностями в развитии в возрасте от рождения до 18 лет, или 2,8% от общего числа детского населения. Из них школьного возраста – 94266 детей. Выявление детей с ограниченными возможностями составляет 2,8% в сравнении с мировым показателем 7-12%.

В настоящее время в 30,5% школ созданы условия для инклюзивного обучения 27% детей с ограниченными возможностями.

В вузах количество студентов с ограниченными возможностями составляет 570 чел. Из них имеют инвалидность 1 группы – 16 чел., 2 группы – 88 чел., 3 группы – 466 чел.

По обеспечению прав инвалидов на получение высшего образования, установлена квота приема в вузы в соответствии с постановлением Правительства РК от 28 февраля 2012 года № 26 (с 2012 года размер квоты для инвалидов 1%, ранее – 0,5%).

В настоящее время в Казахстане сформированы определенные модели и накоплена практика построения системы инклюзивного образования.

2. Вызовы и преимущества

В мировой практике инклюзивное образование основывается на реализации индивидуализированного подхода в обучении и воспитании лиц с особыми образовательными потребностями. К лицам с особыми образовательными потребностями относятся:

- дети с ограниченными возможностями;
- дети-мигранты, дети семей беженцев, оралманов, национальных меньшинств;
- дети, имеющие трудности социальной адаптации в обществе (дети-сироты, виктимные дети, с девиантным поведением, из семей с низким социально-экономическим и социально-психологическим статусом).

Инклюзивное образование в ряде стран, прежде всего в Финляндии, базируется на следующих принципах: ценность человека не зависит от его способностей и достижений, каждый человек способен чувствовать и думать, имеет право на общение, чтобы быть услышанным, все люди нуждаются друг в друге, подлинное образование может осуществляться только в контексте реальных взаимоотношений, все нуждаются в поддержке и дружбе.

Анализ показывает, что казахстанская модель инклюзивного образования не в полной мере соответствует требованиям и положениям, принятым в мировой практике. Предоставление инклюзивного образования, как формы обучения детей со специальными потребностями ограничивает возможности организации образования в обеспечении доступности общеобразовательной

программы всех категории детей, имеющих особые образовательные потребности.

В казахстанской системе образования:

- не созданы модели инклюзивного образования, обеспечивающие индивидуализированные методы обучения, личностную траекторию развития каждого обучающегося и его психолого-педагогического сопровождения и социальной адаптации;

- не разработаны гибкие (адаптивные) общеобразовательные учебные программы;

- общеобразовательные организации не имеют достаточной кадровой, учебно-методической базы для инклюзивного образования;

- не осуществляются мониторинг и оценка качества обучения, отсутствуют индикаторы критериального оценивания знаний и навыков детей;

- не созданы достаточные условия для ранней профессиональной ориентации, предпрофессиональной и профессиональной подготовки детей с особыми образовательными потребностями;

- отсутствует системный подход к обеспечению последовательности и преемственности образовательных программ дошкольного, среднего, технического и профессионального, также и высшего образования, трудоустройство лиц с ограниченными возможностями;

- остро стоит проблема раннего выявления отклонений в психофизическом развитии детей и их коррекция;

- недостаточно принимаются превентивные меры по предотвращению возникающих проблем у детей морально-психологического и социального характера;

- слабо организована информационно-консультативная поддержка инклюзивного образования.

Это приводит к следующим проблемам:

- недостаточно обеспечиваются образовательные потребности и как следствие не реализованы потенциальные возможности значительной части детей;

- на неудовлетворительном уровне показатели казахстанских школьников в международных исследованиях TIMSS, PISA, PIRS;

- слабо реализуются механизмы социальной адаптации, вследствие чего увеличивается число детей с девиантным поведением, не уменьшается количество детской преступности и суицидов;

- у выпускников школ формируется низкая функциональная грамотность, они не могут трудоустроиться, попадают в группы риска.

2. Стратегические направления концептуальных подходов к развитию инклюзивного образования

В расширенном понимании инклюзивное образование - образовательный процесс, направленный на устранение барьеров и включение всех лиц с

особыми образовательными потребностями в процесс обучения и их социальная адаптация с целью обеспечения равного доступа к качественному образованию.

Развитие инклюзивного образования невозможно без совершенствования инклюзивной политики и практики, внедрения инклюзивных ценностей как в систему образования в целом, так и на уровне отдельных ее институтов. Инклюзивное образование подразумевает нивелирование различий путем активной инклюзии каждого человека, совершенствования преподавания и учебной среды на основе индивидуализированного подхода и устранения препятствий для процесса обучения лиц с особыми образовательными потребностями.

Инклюзивное образование должно стать «точкой кристаллизации» инновационных процессов, которая будут способствовать кардинальным изменениям и переориентации целей образования в целом.

Определяя принципиальные изменения в системе дошкольного, среднего общего, профессионального и дополнительного образования можно выделить следующие *стратегические направления инклюзивного образования*:

- совершенствование институциональной среды, обеспечивающей благоприятные условия для развития инклюзивного образования;
- формирование научно-педагогических основ, кадрового, учебно-методического потенциала для обеспечения доступности качественного образования лицам с особыми образовательными потребностями;
- развитие системы ранней диагностики и коррекционно-педагогической поддержки детей дошкольного возраста;
- создание условий для социализации, профессионально-трудовой подготовки лиц с ограниченными возможностями;
- проведение научных исследований в области теоретического и методического обеспечения развития инклюзивного образования.

2. Цель, основные задачи, принципы, механизмы и условия развития инклюзивного образования:

Цель развития инклюзивного образования - реализация равных прав всех категорий лиц на получение качественного образования.

Основные задачи развития инклюзивного образования:

- совершенствование нормативно-правовых и организационно-экономических основ и механизмов развития инклюзивного образования;
- совершенствование методологических, учебно-методических основ развития инклюзивного образования (адаптация и модификация учебных планов и программ, учебников, учебно-методических комплексов, внедрение критериальной системы оценки учебных достижений);
- осуществление индивидуализированной коррекционно-педагогической и социальной-психологической поддержки обучающихся, создание комфортной образовательной среды, предоставляющей обучающимся возможность стать значимым и активным участником школьного сообщества, повысить самооценку, мотивированность к обучению и социализации;

- создание доступной «безбарьерной среды» и обеспечение обучающихся компенсаторными средствами;
- улучшение кадрового обеспечения организации образования, реализующих инклюзивное образование;
- обеспечение условий для продолжения обучения лиц с особыми образовательными потребностями на уровнях технического и профессионального, высшего образования с перспективой освоения профессии;
- проведение прикладных научных исследований в области инклюзивного образования.

3. Принципы развития инклюзивного образования:

- системность и непрерывность инклюзивного образования;
- обеспечение своевременного (раннего) выявления детей с особыми образовательными потребностями и использование превентивных коррекционно-педагогических мер;
- адаптивность моделей образования и индивидуализация обучения и развития отдельного обучающегося в соответствии с его особенностями, образовательными потребностями и способностями;
- добровольность и права выбора типа организации образования с учетом индивидуальных склонностей и особенностей лиц с особыми образовательными потребностями;
- доступность и открытость образовательной среды для всех лиц с особыми образовательными потребностями и для родителей;
- комплексный подход и социальное партнерство, междисциплинарное взаимодействие через оказание комплекса медицинских, социальных и образовательных услуг координации и взаимодействия различных ведомств, социальных институтов, общественных и родительских организаций;
- социальный подход к ограниченным возможностям человека, при котором инвалидность или другие особенности в развитии не рассматриваются как «носитель проблемы»;
- коррекционно-развивающая и социально-адаптирующая направленность инклюзивного образования, предполагающая преодоление проблем развития лиц с опорой на здоровые силы и потенциальные возможности.

4. Индикаторы оценки эффективности инклюзивного образования

«Качество среды» - доля организаций общего образования, создавших все необходимые условия для инклюзивного образования, от их общего количества, может также использоваться отдельно в разрезе различных уровней образования. В данный индикатор включаются показатели качества безбарьерной среды, инфраструктуры доступа, социального и медико-психолого-педагогического сопровождения, адаптивности образовательных программ и системы оценки, атмосферы равноправного отношения.

«Качество охвата» - доля лиц, охваченных инклюзивным образованием, от общего количества лиц с особыми образовательными потребностями в разрезе различных уровней образования и различных категорий лиц с особыми

образовательными потребностями (люди с ограниченными возможностями, оралманы, сироты и другие категории).

«Уровень включения» - измерение степени удовлетворенности лиц с особыми образовательными потребностями или их полномочных представителей качеством предоставления образовательных услуг и уровня учета их потребностей в организациях общего образования.

«Уровень комфортности» - эффективность применения мер по созданию адаптивного, комфортного образовательного пространства, недопущению дискриминации, ущемления, предотвращение конфликтов между участниками образовательного процесса; обеспечение транспарентности проведения мониторинга и оценки среди общественности и родительских комитетов. Проведение исследований уровня комфортности обучающей среды методом опроса, анкетирования.

3. Механизмы реализации концептуальных подходов к развитию инклюзивного образования

1. Методологическое и учебно-методическое обеспечение

Методологическое и учебно-методическое обеспечение развития инклюзивного образования предполагает:

- разработку методологических и учебно-методических основ инклюзивного образования и интегрированного обучения детей с ограниченными возможностями, организации социально-педагогической и психолого-педагогической поддержки лиц с особыми образовательными потребностями в рамках включения их в общеобразовательный процесс;
- адаптацию учебных планов, учебных программ с особыми образовательными потребностями обучающихся (требования к уровню подготовки обучающихся, предметные результаты обучения и навыки по базовым предметам, требования к условиям организации учебного процесса);
- разработку системы мониторинга и оценивания результатов обучения детей с особыми образовательными потребностями, адаптация критериальной системы оценивания учебных достижений обучающихся к условиям инклюзивного образования;
- разработку системы оценивания качества обучения на дому;
- адаптацию типовых учебных планов и программ технического и профессионального, высшего образования к условиям обучения лиц с особыми образовательными потребностями.

2. Кадровое обеспечение предполагает:

- обеспечение подготовленности педагогов к условиям работы в организациях, осуществляющих инклюзивную практику;
- включение в учебные планы педагогических специальностей высшего, технического и профессионального образования дисциплин «Инклюзивное образование» и «Специальная психология»;
- совершенствование программы повышения квалификации и

переподготовки педагогических кадров для организаций образования, реализующих инклюзивное образование, в том числе учителей-дефектологов и педагогов для детей раннего возраста дошкольных организаций;

- создание в ВУЗе специального структурного подразделения, включающего штатных работников-тьюторов, специального психолога, сурдопереводчика с целью психолого-педагогического сопровождения образовательного процесса инвалидов.

3. Материально-техническое обеспечение предполагает:

- отработку механизмов укрепления материально-технической базы общеобразовательной школы, реализующей инклюзивное образование, за счет обеспечения специальными учебно-методическими, техническими вспомогательными компенсаторными средствами и создания доступной «безбарьерной среды»:

- разработку требований к обеспечению организаций образования и вузов вспомогательными техническими средствами (тифло-, сурдо- и др. техники), повышающих эффективность освоения им образовательных программ и наличие специальных мест в учебных кабинетах и аудиториях для инвалидов.

4. Информационное обеспечение развития инклюзивного образования предполагает:

- формирование толерантного отношения общества к лицам с особыми потребностями через привлечение общественности, неправительственных организаций, а также разработка местными исполнительными органами программ, направленных на защиту прав детей.

- разработка технико-экономического обоснования информатизации системы социальной и медико-педагогической поддержки детей с ограниченными возможностями, где следует отражать данные об особых образовательных, социальных, реабилитационных нуждах, потребностях каждого обучающегося в компенсаторных технических и вспомогательных средствах, оказанных видах и объеме коррекционно - педагогической поддержки на всех уровнях образования.

5. Основные условия реализации:

- совершенствование нормативно-правовых основ;
- концентрация научных, учебно-методических, кадровых, финансово-экономических и других ресурсов;

- создание социально-педагогических условий;

- создание условий для социальной адаптации и профессиональной ориентации и самореализации лиц с особыми образовательными потребностями;

- интерактивное обучение, обеспечивающее использование ИКТ с учетом индивидуальных возможностей и образовательных потребностей детей.

4. Ожидаемые результаты и этапы реализации Концептуальных подходов к развитию инклюзивного образования

Концептуальные подходы позволят достичь эффективных показателей развития инклюзивного образования в соответствии с Государственной программой образования на 2011-2020 гг.: равный доступ к качественному образованию всех лиц, удовлетворенность общества инклюзивным процессом, толерантное отношение к лицам с ограниченными возможностями; нормативно-правовые и организационно-экономические основы для ресурсного обеспечения.

1. Условия для включения лиц с особыми образовательными потребностями в общеобразовательный процесс:

- создание системы раннего выявления детей с особыми образовательными потребностями и оказание им своевременной комплексной поддержки и помощи через развитие сети психолого-медико-педагогических консультаций, кабинетов психолого-педагогической коррекции, реабилитационных центров и других организаций образования, социальной защиты и здравоохранения;

- разработка инструментов оценки потребностей лиц с особыми образовательными потребностями с целью отслеживания навыков, успешности обучения и степени подготовки к общеобразовательной системе;

- разработка методики индивидуальных учебных программ;

- разработка программ высшего образования для лиц с особыми образовательными потребностями;

- создание гибкого уровневого документа об окончании образования (аттестата, диплома);

- создание «безбарьерной» среды на всех уровнях образования, материально-техническое оснащение организаций образования и обеспечение лиц с особыми образовательными потребностями вспомогательными техническими средствами обучения;

- организация служб комплексного (социального и медико-психолого-педагогического) сопровождения лиц с особыми образовательными потребностями в учебных заведениях общего образования;

- создание системы разноуровневых ресурсных центров по обеспечению инклюзивного образования с использованием потенциала специальных организаций образования, других государственных и общественных организаций;

- обеспечение условий для ранней профориентации, предпрофессиональной и профессиональной подготовки лиц с особыми образовательными потребностями в системе общего образования;

- привлечение родителей, экспертных сообществ и общественных организаций в процесс развития инклюзивного образования.

2. Совершенствование системы подготовки кадров:

Подготовка, повышение квалификации и переподготовка педагогических

кадров системы инклюзивного образования будет включать:

- подготовку и обучение всех учителей и воспитателей в педагогических институтах и колледжах навыкам и приемам обучения лиц с особыми образовательными потребностями путем включения в учебные планы всех педагогических специальностей высшего и технического профессионального образования специальных предметов;

- поэтапную переподготовку всех руководящих работников, педагогов и специалистов (педагогов-психологов, педагогов-дефектологов, социальных педагогов) организаций общего образования по вопросам организации инклюзивного образования и работы с лицами с особыми образовательными потребностями;

- повышение квалификации педагогических работников организаций образования по вопросам реализации инклюзивного образования, методов работы с лицами с особыми образовательными потребностями, навыков предотвращения дискриминации и разрешения конфликтных ситуаций, изучения основ прав человека.

3. Научное и учебно-методическое сопровождение:

- разработка и экспериментальное внедрение вариативных моделей включения лиц с особыми образовательными потребностями в общеобразовательную среду;

- применение инновационных форм, методов и технологий обучения в инклюзивном образовании, изучение и применение передового международного опыта;

- разработка критериев эффективности инклюзивных процессов в системе образования;

- разработка гибких (адаптивных) общеобразовательных учебных программ и общеобразовательного стандарта, гибких (адаптивных) критериев оценки знаний учащихся;

- разработка методических рекомендаций, учебно-методических пособий по разработке индивидуальных учебных программ и применению адаптивных критериев оценки с учетом индивидуальных особенностей обучающихся лиц с особыми образовательными потребностями, по психолого-педагогическому сопровождению, социальной реабилитации лиц с особыми образовательными потребностями.

4. Этапы реализации

Первый этап - 2015-2016 годы:

- изучение отечественного и зарубежного опыта развития инклюзивного образования;

- совершенствование нормативно-правовых и организационно-экономических основ ресурсного обеспечения развития системы инклюзивного образования;

- создание экспериментальных площадок - ресурсных центров по апробации вариативных моделей включения лиц с особыми образовательными потребностями в общеобразовательную среду с учетом обновления содержания

начального образования;

- проведение социологических и прикладных исследований в области инклюзивного образования;
- разработка принципов инклюзивной педагогики и системы внедрения в практику организации образования;
- разработка приемов и методов ранней диагностики и коррекционно-педагогической поддержки детей в раннем возрасте;
- разработка системы критериального оценивания учебных достижений учащихся с ограниченными возможностями;
- проведение республиканских и региональных научно-практических семинаров по вопросам внедрения инклюзивного образования;
- реализация медиапланов, информационной поддержки и комплексной программы формирования толерантного отношения общества к лицам с ограниченными возможностями.

Второй этап – 2016- 2017 годы:

- разработка и внедрение индикаторов оценки готовности школ к приему детей с особыми образовательными потребностями;
- разработка и апробация моделей включения лиц с особыми образовательными потребностями в общеобразовательный процесс;
- адаптация образовательной среды и создание системы поддержки учащихся, включающей индивидуальные планы, учебные программы и гибкую систему оценки учебных достижений учащихся с особыми образовательными потребностями;
- разработка типовых учебных планов и программ подготовки и повышения квалификации педагогов с включением в учебные планы дисциплин «Основы специальной педагогики», «Основы инклюзивного образования»;
- осуществление мер по обеспечению доступности организаций дополнительного образования для учащихся из социально незащищенных семей и детей с ограниченными возможностями.

Третий этап - 2018-2020 годы:

- комплексное внедрение национальной модели инклюзивного образования во всех организациях дошкольного и среднего образования;
- реализация программ инклюзивного образования на уровнях технического и профессионального, высшего профессионального образования;
- внедрение системы повышения квалификации и переподготовка лиц с ограниченными возможностями с учетом их дальнейшего трудоустройства.

5. Мониторинг инклюзивного образования:

- проведение мониторинга и оценки эффективности инклюзивного образования на основе единых и согласованных принципов, качественных, количественных индикаторов и процедур.
-

Законодательная и нормативная основа

Закон РК № 319-III от 27 июля 2007 г. «Об образовании».

Конвенция о правах ребенка. Принята Генеральной ассамблеей ООН 20.11.1989 г. Ратифицирована постановлением № 77 Верховного Совета РК от 8 июня 1994 г.

Конвенция о правах инвалидов. – ООН. – 30 марта 2007.

Саламанкская Декларация и Рамки действий по образованию лиц с особыми потребностями: Всемирная конференция по образованию лиц с особыми потребностями. – Испания. – 1994 г.

Закон РК № 345 от 8 августа 2002 г. «О правах ребенка в Республике Казахстан».

Закон РК № 343 от 11 июня 2002 г. «О социальной и медико-педагогической коррекционной поддержке детей с ограниченными возможностями».

Государственная программа развития образования в Республике Казахстан на 2011-2020 годы», утвержденная Указом Президента РК №1118 от 7 декабря 2010 г.

Санитарные правила «Санитарно-эпидемиологические требования к объектам образования», утвержденные приказом Министерства национальной экономики от 29 декабря 2014 года № 179. Зарегистрирован в Министерстве юстиции Республики Казахстан 17 февраля 2015 года № 10275.

Постановление Правительства Республики Казахстан от 16 января 2012 года № 64 «Национальный план по улучшению качества жизни инвалидов».

Государственный общеобязательный стандарт среднего образования (начального, основного среднего, общего среднего образования), утвержденный Постановлением Правительства Республики Казахстан от 23 августа 2012 года № 1080.